

Skolerettede indsatser for elever med svag socioøkonomisk baggrund

KORT & KLART

Om dette hæfte

Mange undersøgelser har vist, at børn og unges sociale og økonomiske baggrund har betydning for, hvordan de klarer sig i skolen. Deres forældres indkomst, uddannelse og erhverv – samlet kaldet elevernes socioøkonomiske baggrund – er en vigtig faktor, når det gælder elevernes faglige præstationer i skolen.

Dette hæfte handler om, hvad skolen kan gøre for at forbedre resultaterne i dansk og matematik for elever, der kommer fra en svag socioøkonomisk baggrund. I hæftet kan du læse om en række konkrete indsatser, der alle har vist sig at kunne hjælpe disse børn til at klare sig bedre i dansk eller matematik.

Brug af hæftet

Hæftet er tænkt som inspiration og som et supplement til skolens eksisterende strategi og arbejde. Det er rettet imod skoleledelser, som kan bruge hæftet som inspiration til nye tiltag, der kan være et supplement til de indsatser, som den enkelte skole allerede anvender for at styrke undervisningen overfor denne målgruppe. Inden nye indsatser igangsættes bør der indhentes mere konkret information.

Indsatser, som hæftet fortæller om, er ikke rettet mod specialundervisningen. Dele af indsatserne kræver dog at de organiseres på skoleniveau. Samtidigt kræver dele af indsatserne, særligt tutoring, at de organi-

seres på skoleniveau, hvor skolelederen kan tænke indsatserne ind i skolens strategi.

Hæftets konklusioner bør også ses i sammenhæng med folkeskolereformens mål om en læringsmålstyret undervisning, datadrevet ledelse og en udvikling af en læringskultur, der bygger på viden.

Bygger på forskningsoversigt

Hæftet bygger på SFI's forskningsoversigt "Skolerettede indsatser for elever med svag socioøkonomisk baggrund – en systematisk forskningskortlægning og syntese" (SFI-rapport 15:07).

Forskningsoversigten er en gennemgang af tidligere undersøgelser af skoleindsatser. Forskerne bag oversigten analyserer 179 internationale, videnskabelige undersøgelser af indsatser, der alle har arbejdet med at styrke de faglige præstationer for skoleelever fra familier med svag socioøkonomisk baggrund. På den baggrund vurderes det i

oversigten, hvilke indsatser der bedst hjælper eleverne.

Gennemgangen viser, at nogle indsatser er særligt effektive, når det gælder om at give eleverne et fagligt løft. Det gælder i særlig grad tutoring, cooperative learning samt monitorering af elevudbytte. Indsatserne beskrives på de følgende sider.

Baggrund

Forskningsoversigten er bestilt af Undervisningsministeriet. Formålet er at få mere viden om, hvilke indsatser der bedst hjælper børn fra en svag socioøkonomisk baggrund til gode skoleresultater. Oversigten skal give et opdateret overblik over forskning, der kan understøtte folkeskolereformens ambition om, at mindske den sociale baggrunds betydning for elevernes faglige resultater.

OM FORSKNINGSOVERSIGTEN

Forskningsoversigten bygger på gennemgang af 179 videnskabelige undersøgelser af skolerettede indsatser. 166 af undersøgelserne handler om indsatser, der er gennemført i USA. De fleste indsatser har som mål at forbedre elevernes kunnen i læsning (78 pct. af studierne) eller matematik (42 pct. af studierne) eller begge dele. Alle indsatserne er gennemført i år 2000 eller senere.

Langt de fleste undersøgelser måler effekten af indsatsen, ved at lade børnene gennemføre standardiserede tests i faget henholdsvis før og efter indsatsen.

Resultater

Oversigten viser, at der generelt er mange indsatser, som kan forbedre de faglige resultater hos elever med svag socioøkonomisk baggrund.

De 179 undersøgelser kan opdeles i 12 grupper, alt efter hvilket type indsats, de undersøger. For de fleste typer indsatser gælder det, at der er undersøgelser, der viser en god effekt af indsatsen – mens andre viser, at den ikke har hjulpet eleverne. Dermed kan vi ikke være sikre på, at indsatserne altid vil være effektive.

Tre af indsatstyperne skiller sig dog positivt ud. Når der ses på undersøgelser af tutoring, monitorering af elevudbytte samt cooperative learning, så er resultaterne så

gode, at vi med meget stor sikkerhed kan sige, at de hjælper elever med svag socioøkonomisk baggrund. Derfor er fokus på disse tre typer indsatser på de følgende sider.

Strukturerede forløb

De tre typer indsatser, der virker bedst, har alle en meget fast struktur. Der er ofte en manual for, hvordan indsatsen skal forløbe, og selve undervisningen består af faste elementer, der gentages fra gang til gang. Indsatserne kører typisk i en begrænset periode – ofte et halvt til et helt år – og foregår enten som del af den almindelige undervisning eller udover denne. Nogle indsatser benytter udefrakommende undervisere, mens andre gennemføres af lærerstaben.

Resultaterne peger samlet set på, at indsatserne skal tilrettelægges og prioriteres som et struktureret forløb, hvis man skal opnå de faglige løft, som undersøgelse viser.

Oversigten viser også, at indsatser udført i 0.-5. klasse hjalp eleverne bedre end indsatser gennemført på senere klassetrin. Forskellen var dog forholdsvis beskeden, hvilket tyder på, at indsatserne kan benyttes på alle klassetrin.

Kan flytte eleverne meget på kort tid

Gennemgangen viser, at de tre bedste indsatser kan forbedre elevernes faglige præstationer ganske betydeligt på ret kort tid.

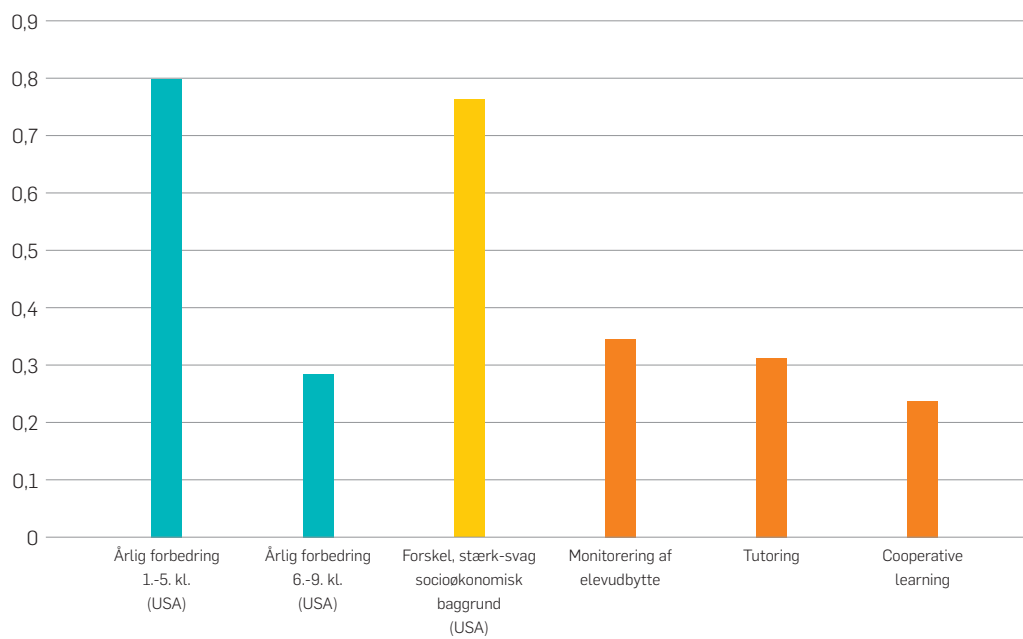
Tager man udgangspunkt i den forskel i fagligt niveau mellem de bedst og dårligst stillede elever, som man fx kan måle i PISA-undersøgelserne, hjælper de mest effektive indsatser de svageste elever til at indhente en tredjedel af forskellen. På

under et år, som er varigheden af de fleste indsatser, lukkes altså en tredjedel af gabet mellem de stærkeste og svageste elever (se figur).

Mangler viden om omkostninger

Oversigten viser, at der mangler viden i undersøgelse om omkostningerne ved indsatserne, samt om de langsigtede effekter af indsatserne. Kun ganske få undersøgelser følger eleverne mere end 3 måneder efter indsatsen er afsluttet. Det understreger vigtigheden af, at de skoler, der vælger at arbejde med indsatserne, også prioriterer at dokumentere omkostninger og langsigtede effekter af indsatsen.

Forbedring i elevernes faglige niveau efter indsatserne (målt på standardafvigelse)

Tutoring

Begrebet tutoring dækker over indsatser, hvor eleverne i en periode får supplerende faglig støtte af frivillige tutorer eller professionelle undervisere. Der er ikke tale om specialundervisning, men om en differentieret indsats for det enkelte barn.

Rammer

Tutoring bliver i indsatserne både givet sideløbende med eller i stedet for den undervisning, eleven i forvejen modtager i klasseværelset. Indsatsen foregår enten en-til-en eller i grupper op til fem elever. Kun ganske få af indsatserne arbejder med flere end fem elever pr. tutor.

Indsatsen kan vare fra 2-3 måneder op til et år. De fleste af de undersøgte indsatser varer dog under et halvt år. Tutoring bruges

i indsatserne typisk for at løfte eleven op på samme niveau som resten af klassen, hvorefter indsatsen stopper.

I de beskrevne indsatser bruges ofte en struktureret plan for det pædagogiske forløb, fx i form af en manual, som underviseren følger.

Fagområde og klassetrin

Tutoring kan i princippet bruges inden for alle fagområder. Der er dog flere indsatser inden for læsning end matematik i oversigten. Læseindsatser arbejder fx med at træne færdigheder inden for fonemisk bevidsthed, fonetik, talefærdigheder, ordforråd og forståelse. Indsatser i matematik træner fx færdigheder inden for brøker, problemløsningsstrategier, talfornemmelse og matematisk ordforråd. De fleste indsatser, der her er undersøgt,

finder sted i de yngre klasser (0.-2.). Færre finder sted i 3.-6.- klasse og kun to undersøgelser ser på indsatser i udskoling.

Tutorernes baggrund

Tutorernes baggrund er forskellig fra undersøgelse til undersøgelse: Størstedelen benytter udefrakommende tutorer, fx universitetsstuderende, pensionerede lærere og frivillige, men opgaven løftes også i nogle tilfælde af fastansatte lærere. De fleste tutorer er valgt, fordi de enten er i

gang med at uddanne sig inden for området eller har undervisnings- eller tutorerfaring. Oversigten har ikke set på, om der er sammenhæng mellem tutorernes præcise baggrund og elevernes udbytte af indsatsen.

Tutorerne undervises næsten i alle tilfælde i indsatsen, inden den går i gang, og mange får også støtte, feedback og supplerende træning sideløbende med, at de underviser eleverne. Undervisningen af tutorer varierer fra et par timer til mere end en uge.

INDSATSEN

Undervisningen fulgte et program ("Fraction Challenge") udviklet af en af undersøgelsens forfattere. Programmet er organiseret i en manual med et klart program for hver lektion.

Lektionen indeholdt fire aktiviteter: 1) introduktion af koncepter, 2) gruppearbejde, 3) "speed game" og 4) individuelt arbejde. Der var særligt fokus på fremstilling, sammenligning og placering af brøker på tallinjen, og undervisningen arbejdede også med elevernes arbejdshukommelse, regnehastighed og lytteevne.

Cooperative learning

14

Betegnelsen 'cooperative learning' dækker over forskellige indsatser i dansk og matematik, som har det til fælles, at eleverne systematisk og struktureret arbejder i mindre grupper eller par for at understøtte hinandens læring. Det kan fx være, at eleverne fungerer som pædagogiske vejledere for hinanden, at de danner diskussionsgrupper eller sættes sammen i par med en faglig stærk og en fagligt svagere elev.

Alle de her beskrevne indsatser fokuserer på det faglige løft af eleverne, og i mindre grad på de sociale aspekter af denne type gruppearbejde.

Nogle af indsatserne indenfor cooperative learning har små elementer af konkurrence

for at motivere eleverne. Det kan fx være læsning på tid, pointgivning og håndsoprækning ved endt arbejde.

Fagområde og klassetrin

Cooperative learning er ikke rettet mod et specifikt fagområde eller et særligt klassetrin. I undersøgelsen er der dog kun fundet undersøgelser med læse- og sprogindsatser. Indsatserne fordeler sig nogenlunde jævnt over klassetrinnene.

Indsatsernes fokus varierer en del, bl.a. fordi de er rettet mod forskellige klassetrin. De fokuserer fx på at forbedre elevens færdigheder inden for sprogforståelse, læsefærdigheder, skrivefærdigheder, højtlesning og fonetik.

Undervisernes baggrund

Alle indsatserne bliver udført af den lærer, der i forvejen er tilknyttet eleverne. Lærerne havde haft højest en uges oplæring. Nogle indsatser bruger undervisningsmaterialer, som forskerne bag en undersøgelse har udarbejdet til netop denne indsats. De fleste bruger dog undervisningsmateriale fra interventionspakker, der fx kan rekvireres fra internettet. Her kan blandt andet nævnes: *The Reading Edge, First Grade*

PALS, Responsive Reading Instruction, Reading Renaissance og Accelerated Reader.

Du finder et eksempel på en indsats, der bruger cooperative learning, på side 18.

Monitorering af elevudbytte

Betegnelsen 'monitorering af elevudbytte' dækker over metoder, hvor elever og lærere i løbet af indsatsen får tydelig opfølgning på og indblik i elevernes faglige udvikling. Formålet er at understøtte den enkelte elevs behov bedst muligt ved at give lærerne konkrete redskaber til løbende at evaluere elevens udbytte og bruge denne viden til at tilrettelægge det videre forløb.

I de undersøgte indsatser bruges monitorering af elevudbytte ofte i forbindelse med cooperative learning, men det kan også bruges i forbindelse med andre typer indsatser.

Mål og belønning

I de fleste indsatser indenfor monitorering af elevudbytte bliver eleverne anerkendt for at nå et mål. Det er således en vigtig del af indsatsen at sætte faglige målsætninger for den enkelte elev, som kan motivere eleven til at forbedre sit faglige niveau.

COOPERATIVE LEARNING, MONITORERING AF ELEVUDBYTTE: EKSEMPEL PÅ INDSATS

Et amerikansk studie fra 2009 undersøger effekterne af en læseindsats, hvor både cooperative learning og monitorering af elevudbytte bliver brugt. Indsatsen havde været i gang et år på det tidspunkt hvor undersøgelsen fandt sted. Læsematerielet var særligt udvalgt af forskerne bag studiet så den passede til elevernes generelle læseniveau.

RAMME

Indsatsen foregik i forskellige 7 amerikanske skoler og rettede sig mod 50 elever i 2. klasse. Mere end 70 pct. af eleverne var fra familier med lav indkomst og 89 pct. af børnene var fra minoritetsgrupper.

Indsatsen blev gennemført af fastansatte lærere, som brugte den følgende øvelse mindst tre gange om ugen. Øvelsen tog 10-12 minutter pr. gang, efter eleverne havde vænnet sig til den.

INDSATSEN

I indsatsen arbejdede eleverne sammen i hold to-og-to, og skiftedes til at være læser og coach. Læreren begyndte med at vise hvert elevpar dagens læseafsnit, som tilpasset netop det elevpar. Hvert hold læste herefter deres læseafsnit, og når de var færdige, rakte de armen op.

Når alle var færdige, læste eleverne igen afsnittet højt, men rollen som coach og læser blev byttet om. Derefter læste eleverne afsnittet højt for tredje gang, og coachen gav yderligere hjælp hvis der stadig var svære eller ukendte ord.

Herefter fik eleverne feedback på deres læsefremskridt. I par af to monitorerede de sig selv ved hjælp af læsetests på tid. Hvis en elev nåede et på forhånd fastlagt mål (90 ord pr. minut), satte læreren en stjerne i elevens resultatbog. Resultaterne blev efterfølgende brugt af læreren til at tilpasse teksternes sværhedsgrad til den enkelte elev i næste lektion.

Pjecen er forfattet af:

Jens Dietrichson, forsker, SFI

Martin Bøg, forsker, SFI

Trine Jørgensen, kommunikationsmedarbejder, SFI

Mere viden om emnet:

Jens Dietrichson, Martin Bøg, Trine Filges, Anne-Marie Klint Jørgensen:

Skolerettede indsatser for børn med svag socioøkonomisk baggrund.

En systematisk forskningskortlægning og syntese.

SFI-rapport 15:07, 2015

SFI DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Udgiver: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2015

Foto: Colourbox

Design: heddabank.dk

Tryk: Rosendahls a/s